

УДК 343.98

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2025-1-17-291-297><https://orcid.org/0000-0002-9893-1588>

Чекін Денис Олександрович,
здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії у галузі права
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДДЮ

Анотація. Мета роботи — є з'ясування стану наукової розробленості питання протидії оперативними підрозділами незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняються молоддю. У науковій статті автором підкреслено, що напрацювання та удосконалення існуючих методів протидії оперативними підрозділами незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняються молоддю неможливо без належної їх наукової розробленості. Автор аналізує сучасні наукові підходи до вивчення проблеми протидії оперативними підрозділами незаконного заволодіння транспортними засобами, що вчиняються молоддю, здійснює оцінку наукової розробленості теми на сучасному етапі, акцентуючи на здобутки та прогалини в існуючих дослідженнях. Зазначено, що проблеми протидії незаконного заволодіння транспортними засобами багато уваги приділяли фахівці з галузей оперативно-розшукової діяльності, кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи та ін.. Встановлено, що зміст наукових досліджень у цій сфері відрізняються залежно від поставлених завдань дослідження. Вивчено дискусійні питання, доведено актуальність тематики, визначено пріоритетні напрями, що сприятимуть вирішенню наукової проблеми. За результатами дослідження зроблено висновок про перспективні напрями подальших наукових розробок у сфері протидії оперативними підрозділами Національної поліції України незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняються молоддю.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, оперативні підрозділи, протидія, молодь, оперативно-розшукові заходи, негласні слідчі (розшукові) дії.

Annotation. The purpose of this work is to clarify the state of scientific development of counteraction by operational units against illegal seizure of vehicles by youth. In this scientific article, the author emphasizes that the development and improvement of existing methods of counteraction by operational units against illegal seizure of vehicles by youth is impossible without their proper scientific development. The author analyzes modern scientific approaches to studying the problem of counteraction by operational units against illegal seizure of vehicles by youth, assesses the scientific development of the topic at the present stage, focusing on achievements and gaps in existing research. It is noted that specialists in operational and investigative activities, criminal law, criminal procedure, criminology, and forensic examination, etc., have devoted considerable attention to the problem of combating illegal seizure of vehicles. It has been established that the content of scientific research in this area varies depending on the research tasks. Discussion issues have been studied, the relevance of the topic has been proven, and priority areas have been identified that will contribute to solving the scientific problem. Based on the results of the study, a conclusion has been made about promising areas of further scientific development in combating illegal vehicle seizure by operational units of the National Police of Ukraine committed by young people.

Keywords: criminal offense, operational units, counteraction, youth, operational and investigative measures, covert investigative (search) actions.

Постановка наукової проблеми. За дослідженнями, незаконне заволодіння транспортними засобами на сьогодні залишається одним з небезпечних кримінальних правопорушень і є серйозною проблемою, яка негативно впливає на безпеку суспільства, економічний стан країни та до значних матеріальних втрат для власників й юридичних осіб. В умовах агресивних дій російської федерації ця проблема стала ще більш актуальною, оскільки також спричинила підвищення активності кримінально налаштованих молодих осіб у т.ч. й вчинення незаконного заволодіння транспортних засобів.

Молоді особи все частіше використовують сучасні технології, у т.ч. протиугінних систем, методи конспірації під час готування або вчинення цього виду кримінального правопорушення, що ускладнює їх запобігання, виявлення та затримання оперативними підрозділами. Основною метою вчинення молодими особами кримінального правопорушення у сфері незаконного заволодіння транспортними засобами є отримання нелегального доходу від реалізації цих засобів або їх експлуатації з метою вчинення ними іншого кримінального правопорушення. Як свідчить практика, більше 60 відсотків особи молодого віку вчиняють кримінальне правопорушення такої категорії шляхом таємного заволодіння, що вказує на необхідність розробки оперативними підрозділами ефективних заходів та їх вжиття щодо запобігання та протидії цього виду злочину.

Зазначене свідчить про актуальність нашого напрямку і вимагає комплексного підходу вирішення проблеми у розробці комплексу гласних та негласних заходів протидії незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняються молоддю.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремими питаннями цієї проблематики досліджували такі вчені, як Л. І. Аркуша, О. М. Бандурка, О. О. Гапчич В.О. Говорун, Горішний, В. В. Дараган, О. В. Кириченко, В. В. Лисенко, О. Ф. Долженков, С. Жукова, В. П. Захаров, В.М. Лютий, О. О. Мороз В. Л. Ортинський, О.О. Подобний, С.Є. Петров, М. А. Погорецький, В. Д. Пчолкін, Є. Ю. Пліско, Д.В. Ковбаса, Христов, О. Л. Цибенко, О. С. Черниш М.О. Щупаківський, О.О. Юхно та ін. Результати аналізу наукових досліджень вченими свідчать про те, що на сьогодні проблемні питання протидії незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняються молоддю не досліджувались або досліджувались лише окремі проблеми такої протидії.

Мета статті. Провести аналіз сучасних наукових досліджень, у яких досліджуються проблемні питання протидії незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняються молоддю.

Методи дослідження. Застосовано загальнонаукові (індукція, дедукція, аналіз, синтез, моделювання, системний аналіз) і спеціальні методи (формально-логічний, системно-структурний).

Викладення основного матеріалу дослідження. Проблемні питання протидії оперативними підрозділами незаконному заволодінню транспортними засобами були предметом досліджень у різних сферах юридичних наук. Я справедливо висловлював наукову позицію С.О. Павленко, що головною умовою будь-якого наукового дослідження є ґрунтовний аналіз наукового доробку вітчизняних та іноземних учених різних історичних періодів. Такий аналіз надасть можливість з'ясувати найвагоміші з-поміж них, що стали теоретичним підґрунтям предмета дослідження, з одного боку, й акцентувати на проблемних аспектах, що залишилися поза межами дослідження попередників, у контексті соціально-економічних, політичних, нормативно-правових, криміногенних та інших чинників – з іншого [1, с. 107], а також виявити прогалини в наукових дослідженнях та розробити перспективні напрями їх удосконалення.

Так, у сфері оперативно-розшукової діяльності проблемні питання протидії оперативними підрозділами незаконному заволодінню транспортними засобами досліджували такі вітчизняні науковці як: Брисковська О.М. Говорун, Д.В., Мороз О.О., Стрельченко Д.В., Христов О.Л. та ін. Ними було проведено ряд наукових досліджень, спрямованих на вивчення причин та наслідків, а також розробку нових підходів до їх запобігання та протидію.

Дослідження О.О. Мороза на тему: «Організація та тактика боротьби з крадіжками і угонами автотранспорту» було присвячено питанням оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами та в ході його ним було запропоновано науково-практичні рекомендації по удосконаленню оперативного обслуговування об'єктів та осіб, які становлять інтерес у зв'язку із вчиненням крадіжок і угонів автотранспорту [2, с.6], що є важливим кроком у посиленні ефективної системи протидії цього виду злочину. Також він під час дослідження приділив увагу питанням удосконалення організації і тактики запобігання зазначеним протиправним діянням, зокрема:

- 1) чіткого планування оперативно-розшукових заходів;
- 2) запровадження постійної спеціалізації працівників оперативних підрозділів по лінії розкриття незаконних заволодінь або викрадень АТЗ;
- 3) здійснення координації сил та засобів різних органів і підрозділів правоохоронних органів з виявлення та розкриття вказаних кримінальних правопорушень;
- 4) удосконалення системи ОРЗ, які забезпечують попередження та розкриття незаконних заволодінь або викрадень АТЗ [3 с. 18, 4, с.6,]. До цього, на нашу думку слід додати 5) розробка і впровадження сучасних технологій у сфері оперативно-розшукової діяльності щодо використання штучного інтелекту, з метою збору та аналізу даних для своєчасного виявлення і розкриття даного злочину; 6) розробка і впровадження ефективної системи моніторингу і контролю за рухом АТЗ, яка дозволить своєчасно виявляти і запобігати протиправним діянням, що готуються та вчиняються особами молодого віку.

У своєму дослідженні С.Є. Петров розглядав проблемні питання виявлення та розкриття незаконного заволодіння АТЗ, особливості використання джерел оперативної інформації щодо встановлення осіб, причетних до викрадення АТЗ та проблеми їх легалізації. На підставі результатів дослідження та їх узагальнення він дійшов до висновків що працівники оперативних підрозділів на підставі оперативно-розшукової інформації повинні встановлювати і перевіряти на причетність до легалізації осіб, які:

- 1) систематично вчинюють викрадення АТЗ, а також здійснюють підроблення необхідних документів на транспортний засіб;
- 2) переховують викрадені АТЗ в орендованих гаражах (ангарах) для подальшого їхнього збуту або легалізації;
- 3) займаються систематично заміною номерів вузлів й агрегатів транспортних засобів, перепрошивкою програмного забезпечення сучасних АТЗ;
- 4) реалізують легалізовані АТЗ на авторинках, автосалонах, в мережі Інтернет;
- 5) займаються розборкою АТЗ або здійснюють прийом і здачу на металобрухт їх частин;
- 6) здійснюють на замовлення транспортування АТЗ із-за кордону;
- 7) раніше притягувалися до кримінальної відповідальності за незаконні заволодіння АТЗ, підробку документів на транспортні засоби тощо; 8) працівники нотаріальних контор, які з порушенням законодавства видають генеральні доручення на розпорядження АТЗ [3 с. 184, 5. С. 14–15].

Учений Д.В. Стрельченко, який визначаючи дії з підготовки неправомірних заволодінь автомобілями, визначив, що в ряді випадків під час вчинення розбійних нападів на водіїв інформація щодо автомобіля, характеру його вантажу й маршруту проходження може передаватися членам організованої злочинної групи [6, с. 8] серед яких можуть бути й молоді особи.

Учений Д.В. Говорун у своїй науковій роботі на тему: «Організація і тактика протидії підрозділами кримінальної поліції розбійним нападам на водіїв автотранспорту» він дослідив елементи оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами, проаналізував стан оперативної обстановки як способу виявлення осіб, які вчиняють розбійні напади на водіїв автотранспорту,

динаміку, рівень, місце, час, спосіб, контингент осіб, які їх вчиняють та інші обставини вчинення цих злочинів [7], що ми підтримуємо.

Наукові позиції щодо протидії незаконного заволодіння транспортними засобами в подальшому були розвинуті у дослідженнях Мицака Б.Ф. «Попередження та розкриття незаконного заволодіння транспортними засобами» [8], Христова О.Л. «Організація і тактика попередження та розкриття незаконних заволодінь транспортними засобами, поєднаних з насильством» [9], Брисковської О.М. «Розкриття підрозділами карного розшуку злочинів, пов'язаних із незаконним заволодінням автотранспортними засобами» [10].

Вказані наукові роботи суттєво вплинули на подальшу теоретичну і прикладну розробку цього напрямку та удосконалення форм і методів ОРД в цілому і сьогодні є актуальним для вирішення проблем протидії оперативними підрозділами незаконному заволодінню транспортними засобами у т.ч. що вчиняються молоддю.

Продовжуючи аналізувати дослідження у сфері кримінального права, слід відмітити, що проблемні питання протидії оперативними підрозділами незаконному заволодінню транспортними засобами розглядали такі вітчизняні науковці С. Ф. Денисов, Ю.Ф. Іванов, М.С. Клімов, В.А. Мисливий, В.В. Ємельяненко, І.В. Пшеничний А.С., Сорокуном, Є.В. Скрипа та ін.

Дослідивши теоретичні проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту В.А. Мисливий, дійшов висновку, що визначення родового та видового об'єктів злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту дозволяє класифікувати злочини проти безпеки дорожнього руху залежно від видів та способу злочинної діяльності суб'єктів [11, с. 27], що має важливе значення для вдосконалення кримінального законодавства та правозастосовної практики у цій сфері.

Результатами дисертаційного дослідження В.В. Ємельяненка є удосконалення наукової позиції, відповідно до якої насильницьке заволодіння чужим ТЗ необхідно вважати закінченим не з моменту застосування насильства, а з моменту, коли винний вчинив протиправне вилучення ТЗ [12, с. 5] та отримав над ним контроль.

У своєму дослідженні Ю.Ф. Іванов у загальнотеоретичному і конкретно-практичному напрямі здійснив розгорнутий аналіз причин і умов, котрі детермінують вчинення досліджуваних злочинів і спробував розробити теоретичні та практичні пропозиції щодо профілактики злочинних посягань на власність, предметом яких є автотранспортні засоби, у ринкових умовах [3, с.20, 13, с. 5]. які можна застосовувати під час здійснення профілактичних заходів щодо недопущення у підготовці та вчинення кримінальних правопорушень незаконного заволодіння транспортних засобів особами молодого віку.

У своїй науковій роботі І.В. Пшеничний розглянув проблему крадіжок та незаконного обігу автотранспортних засобів та зробив спробу з'ясувати причину сучасного стану цієї проблеми в Україні та проаналізовано діяльність роботи правоохоронних органів у цьому напрямі, і на цій основі викладено конкретні пропозиції щодо поліпшення роботи правоохоронних органів у сфері запобігання викраденню та контрабанді автомобілів підкресливши її актуальність та важливість [14, с. 9] й це стосується на необхідності підвищення ефективності міжнародної співпраці між Україною та іншими країнами у протидії злочинам, пов'язаних з незаконним заволодінням автотранспортними засобами, зокрема, що вчиняються молоддю.

У своєму дослідженні А.С. Клімов здійснив комплексний кримінологічний аналіз незаконного заволодіння ТЗ, які вчиняються організованими злочинними групами та запропонував практичні рекомендації, які спрямовані на профілактику дослідженого кримінального правопорушення [15], що ми підтримуємо. На нашу наукову позицію, оперативні підрозділи повинні розробляти комплекс оперативно-розшукових заходів та під час їх здійснення повинні впливати на молодих осіб з метою їх подальшої добровільної відмови від готовування та вчинення незаконного заволодіння ТЗ.

Цікавою, на наш погляд, є точка зору Є.В. Скрипи, який визначив поняття незаконної легалізації автотранспорту та обґрунтував роль оперативно-розшукової діяльності у доказуванні зазначених злочинів і розкрив особливості використання матеріалів ОРД з метою отримання доказів у такої категорії справ [16, с. 4], що є цінним внеском у розвиток теорії та практики оперативно-розшукової діяльності.

Продовжуючи дискусію нашого дослідження слід вказати, що відповідно О. Д. Воляннюк, який при дослідженні основної кримінологічної характеристики та запобігання злочинам, які вчиняються неповнолітніми, зазначав, що криміналізація середовища неповнолітніх залишається небезпечним явищем сучасного суспільства. Згідно його наукової позиції він пропонує, під запобіганням злочинності неповнолітніх розуміти усунення негативних детермінант і стимулювання позитивних тенденцій у суспільстві та державі, а також здійснення заходів щодо соціально-правової, психологічної, медичної та педагогічної допомоги неповнолітнім, які належать до групи ризику, та їх родинам [17, с. 152] й серед молодих осіб.

Так, у дослідженні злочинності серед молоді та її попередження Н. В. Яницька висвітлювала комплекс питань щодо проблем протидії групової корисливо-насильницькій злочинності молоді. Нею аргументовано, що злочинність набуває в Україні дедалі більш організованого характеру. Вона зазначає про зміни кримінологічної характеристики і структури злочинних угруповань обґрунтовано доводить, що найбільш поширеними злочинами, що мають корисливо-насильницьку спрямованість, є: розбій, грабіж, вимагання, вбивство з корисливих мотивів. Учена окремо виділяє що такі злочини вчиняли дві вікові групи злочинців: 14–17 та 18–28 років. При цьому вона зазначала, що групова корисливо-насильницька злочинність молоді характеризується високим рівнем корпоративності, наявністю лідерів, які планують діяльність групи, жорсткою внутрішньо груповою ієрархією, чітким розподілом ролей та функцій між учасниками групи, конспірацією злочинної діяльності. Особливу увагу вона приділила розробленню заходів загально-соціального, спеціально-кримінологічного та віктимологічного запобігання груповим корисливо-насильницьким злочинам молоді, удосконаленню чинного кримінального законодавства, що встановлює відповідальність за злочини [18, с. 10], що ми підтримуємо. Ми згодні з науковою позицією Н. В. Яницької, що без розроблення заходів загально-соціального, спеціально-кримінологічного та віктимологічного запобігання не можна ефективно здійснювати організацію протидії злочинності серед молоді.

Слід також підтримати професора С. Ф. Денисова, який досліджуючи питання профілактики серед злочинності молоді, як об'єкта кримінологічного дослідження, обґрунтував виділення такої злочинності як самостійного об'єкта кримінологічного дослідження. Автор зазначає, що існує наукова та практична необхідність у виділенні молодіжної злочинності як специфічного об'єкта уваги фахівців. Основним завданням такої запобіжної діяльності має стати створення банку даних кримінологічної інформації про злочинність осіб молодіжного віку (зокрема детермінанти злочинної поведінки, наслідки вчинення злочинів тощо). На цій основі усі зацікавлені суб'єкти мають розробити, обґрунтувати та реалізувати основні заходи запобігання злочинності із різними категоріями молоді. Запобіжні заходи необхідно запроваджувати з урахуванням специфічної категорії, а саме кримінально активної частини молоді віком від 18-ти до 29-ти років [19, с. 69]. У той же час на нашу наукову позицію, відповідно до п.17 ст.1 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» молоді особи це особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [20] й слід було б визначити кримінально активну частину молоді не від 18-29 років, як вважає С. Ф. Денисов, а з 14 до 35 років. Як свідчать статистичні дані, що значно рідше вчиняються незаконне заволодіння транспортних засобів неповнолітніми від 14 до 18 років (14,2 % від загального числа осіб, які вчинили такі злочини), а у віці від 18 до 35 років, що складають у середньому % 72,3 від числа вивчених нами осіб, які вчинили такий злочин).

Вищевказані наукові роботи вчених у галузі кримінології, які досліджували елементи кримінологічної характеристики незаконних заволодінь транспортних засобів, причини такої злочинності і запропонували науково-практичні рекомендації щодо ефективної протидії незаконних заволодінь транспортних засобів та ін., але на монографічному рівні теоретичні, правові, організаційні, тактичні та прикладні проблеми оперативно-розшукової діяльності поліції з питань незаконних заволодінь транспортних засобів, що вчиняються молоддю не досліджувались.

Продовжуючи вивчати досліджений нами напрям у сфері кримінального процесу та криміналістики особливої уваги заслуговують наукові роботи таких вчених як: М. Ковбаси, В.І. Перкіна С.Є. Петрова, Б.В. Псарьова та ін.

Цілком можна погодитися з думкою В.М. Ковбаси, стосовно того, що такі злочини не складають однорідну групу криміногенних явищ, оскільки різняться не тільки предметом злочинного посягання, але і низкою якісних характеристик, способом, механізмом, метою, причинами та умовами вчинення, оперативною обстановкою, організаційно-тактичними основами (методикою) попередження, розкриття та розслідування [3, с.24, 21, с. 21].

У своєму дисертаційному дослідженні В.В. Лютий розкриваючи особливості розкриття та розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених організованими групами, обґрунтував ефективність проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД з метою викриття організованих груп, що вчиняють незаконні заволодіння транспортних засобів, залежить від всебічного і цілеспрямованого використання та застосування інформації, отриманої оперативними методами і засобами, та безпосередньо впливає на ефективність розслідування вказаних кримінальних правопорушень [3, с.23, 22, с. 11–15]. Як свідчать результати нашого дослідження? молодь все більше залучається до готування та вчинення кримінальних правопорушень щодо незаконного заволодіння транспортних засобів, що вимагає активних дій та позитивних результатів здійснення профілактики та протидії з боку держави та правоохоронних органів.

Висновки. На підставі вищевикладеного слід зробити висновки, що проведене нами дослідження стану наукової розробленості проблем протидії незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняються молоддю оперативними підрозділами Національної поліції України свідчить про те, що раніше вказана тема не досліджувалась. У науковій літературі простежується розвиток наукового інтересу до проблем протидії незаконному заволодінню транспортними засобами, що вчиняються молоддю. Раніше дослідження з цієї проблеми мали фрагментарність та односторонність і на сьогодні потребує подальшого розвитку теорії піднятої проблеми та здійснення розробки пропозицій і науково-практичних рекомендацій щодо протидії оперативними підрозділами дослідженого напрямку.

REFERENCE

1. Pavlenko S.O. Analiz suchasnoho stanu naukovykh doslidzhen problem operativno-rozshukovoi taktyky. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2018. № 2 (107). S. 105–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2018_2_12
2. Moroz O.O. Orhanizatsiia ta taktyka borotby z kradizhkamy i uhonamy avtomototransportu: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 21.00.06. Kyiv: NAVSU, 1999. 17 s.
3. Metodika rozsliduvannya kradizhok z avtotransportnix zasobiv: problemi teorii ta praktiki: monografiya / V. Yu. Drozd. K. O. Chaplins'kij. Odesa: Vidavnicztvo «Yuridika». 2023. 306.
4. Moroz O.O. Orhanizatsiia ta taktyka borotby z kradizhkamy i uhonamy avtomototransportu : dys. ... kand. yuryd. nauk : 21.07.04. Kharkiv, 1998. 255 s.
5. Petrov S.Ie. Rozsliduvannya nezakonnoho zavolodinnia avtotransportnymy zasobamy : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv, 2010. 19 s.
6. Strelchenko D.B. Osnovy vyivlennia ta rozsliduvannya nezakonnoho zavolodinnia transportnymy zasobamy, vchynenoho orhanizovanymy zlochynnymy hrupamy : avtoref. dys. na zdobuttia nauk.

- stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 «Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza» / D.B. Ctrelichenko. Odesa, 2008. 20 s.
7. Hovorun D.V. Orhanizatsiia i taktyka protydii pidrozdilamy kryminalnoi politsii rozbiinym napadam na vodiiv avtotransportu: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Kyiv: NAVS, 2021. 20 s.
8. Mytsak B.F. Poperedzhennia ta rozkryttia nezakonnogo zavolodinnia transportnymy zasobamy : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 "Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operativno-rozshukova diialnist" / B.F. Mytsak. - Lviv, 2010. – 16.
9. Khrystov O.L. Orhanizatsiia i taktyka poperedzhennia ta rozkryttia nezakonnnykh zavolodin transportnymy zasobamy, poiednanykh iz nasyilstvom: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / O.L. Khrystov. - Dnipropetrovsk, 2010.. 290 s. 92
10. Bryskovska O.M. Rozkryttia pidrozdilamy karnoho rozshuku zlochyniv, poviazanykh iz nezakonnym zavolodinniam avtotransportnymy zasobamy : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 "Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operativno-rozshukova diialnist" / O.M. Bryskovska. - Kyiv, 2012. - 19 s.
11. Myslyvyi B.A. Zlochyny proty bezpeky dorozhnogo rukhu ta ekspluatatsii transportu (kryminalno-pravove ta krymi- nologichne doslidzhennia) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dokt. yuryd. nauk : spets. 12.00.08 «Kryminalne pravo ta kryminolohiia ; kryminalno-vykonavche pravo» / B.A. Myslyvyi. K., 2005. 40 s.
12. Iemelianenko B.B. Kryminalna vidpovidalnist za nezakonne zavolodinnia transportnym zasobom : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.08 «Kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo» / B.B. Iemelianenko. – Xarkiv, 2009. 16 s.
13. Ivanov Yu.F. Borotba iz zlochynnymy posiahanniamy na vlasnist, predmetom yakykh ye avtotransportni zasoby (kryminalno-pravovi i kryminolohichni aspekty) : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 1999. 18 s.
14. Pshenychnyi I.V. Orhanizovana transnatsionalna zlochynnist i rol pravookhoronnykh orhaniv u protydii yii : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 2000. 16 s.
15. Klymov A.S. Uholovno-pravovaia y kryminolohycheskaia kharakterystyka khyshchenyi transportnykh sredstv, sovershaemykh orhanyzovannymy prestupnymy hruppamy : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyev, 2009. 32 s.
16. Skrypa Ye.V. Kryminalno-protseualne dokazuvannia zlochyniv, poviazanykh iz nezakonnoiu lehalizatsiieiu avtotransportu : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 "Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operativno-rozshukova diialnist" / Ye.V. Skrypa. - K., 2010. - 20 s.
17. Volianiuk O. D. Osnovna kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia zlochynam, shcho vchyniautsia nepovnolitnimy. Derzhava ta rehiony. Ser. : Pravo / Klasychnyi pryvatnyi un-t. Zaporizhzhia, 2012. № 01(35). S. 150–152.
18. Yanytska N. V. Hrupova koryslyvo-nasylnytska zlochynnist molodi ta yii poperedzhennia : avtoref. dys ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 «Kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo». Kyiv, 2000. 19 s.
19. Denysov S. F. Profilaktyka molodizhnoi zlochynnosti yak obiekt kryminolohichnoho doslidzhennia. Derzhava ta rehiony. Ser. : Pravo : nauk.-vyrob. zhurn. 2010. № 2. S. 65–69.
20. Zakon Ukrainy «Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky» [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text\(data zvernennia: 26.02.2025\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text(data%20zvernennia%3A%2026.02.2025))
21. Kovbasa V.M. Taktychne zabezpechennia rozsliduvannia nezakonnnykh zavolodin transportnymy zasobamy, vchynenykh zlochynnymy uhrupovanniamy : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. – Dnipropetrovsk : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 2012. 238 s. S. 21.
22. Liutyi V.V. Kryminalistychna kharakterystyka ta osoblyvosti rozsliduvannia nezakonnnykh zavolodin transportnymy zasobamy, vchynenykh orhanizovanyymi hrupamy : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 2016. 252 s.